

Capitolul I

INTRODUCERE

1. Definirea și obiectul reglementării dreptului comercial

1.1. Preliminarii. Concepția monistă a Codului civil actual cu privire la raporturile de drept privat

Odată cu adoptarea și intrarea în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil¹ s-a realizat unificarea regulilor de bază din dreptul privat, inclusiv în ceea ce privește renunțarea la diviziunea tradițională în raporturi juridice civile și raporturi juridice comerciale². Reglementând atât raporturile patrimoniale, cât și pe cele nepatrimoniale dintre persoanele fizice și/sau juridice, Codul civil actual „constituie dreptul comun pentru toate domeniile la care se referă litera sau spiritul dispozițiilor sale” [art. 2 alin. (2) C. civ.]. S-a încercat, astfel, prin abrogarea Codului comercial³ și adoptarea concepției moniste asupra dreptului privat, o restructurare a materiei obligațiilor, dar și reformularea unor concepte și principii referitoare la activitatea persoanelor care desfășoară activități comerciale. În ceea ce privește reglementarea regimului general al obligațiilor, așa cum se arată în Expunerea de motive ce a însoțit proiectul Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a fost avută în vedere inclusiv necesitatea asigurării unei protecții corespunzătoare a subiectelor de drept aflate pe poziții de inferioritate economică în raport cu profesioniștii. Din această perspectivă au fost redactate dispozițiile referitoare la formarea contractelor, integrarea clauzelor standard în convenții, reducerea clauzei penale, repararea prejudiciului nepatrimonial etc.

Drept consecință a abandonării dualismului Cod civil – Cod comercial, s-a impus și includerea în Codul civil a cât mai multor contracte, inclusiv a celor considerate în mod

¹ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009, modificată prin Legea nr. 71/2011 pentru punerea sa în aplicare, rectificată în M. Of. nr. 427 din 17 iunie 2011 și în M. Of. nr. 489 din 8 iulie 2011, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011, cu modificările și completările ulterioare. Codul civil actual a intrat în vigoare la 1 octombrie 2011, abrogând astfel Codul civil din 1864, Codul comercial [cu excepția cărții a II-a – „Despre comerțul maritim și despre navigație”, precum și a dispozițiilor art. 948, 953, art. 954 alin. (1) și art. 955, care vor fi abrogate la data intrării în vigoare a Codului maritim] și alte acte normative.

² Unificarea dreptului privat s-a realizat inclusiv prin abrogarea unor legi speciale referitoare la alte materii, cum sunt raporturile juridice de drept al familiei (reglementate anterior prin Legea nr. 4/1953 privind Codul familiei, publicată în B. Of. nr. 1 din 4 ianuarie 1954, abrogată), prescripția extinctivă (pentru care sediul materiei îl reprezenta Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, republicat în B. Of. nr. 11 din 15 iulie 1960, abrogat) și raporturile de drept internațional privat (Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat, publicată în M. Of. nr. 245 din 1 octombrie 1992, abrogată). Această viziune normativă a determinat în doctrină considerarea Codului civil ca fiind un veritabil „cod al dreptului privat”, care „manifestă o tendință „integraționistă” a cât mai multor domenii de „drept substanțial (...)”, dar care se delimitează clar de „dreptul procedural” aferent. A se vedea, în acest sens, M. Duțu, *Noul Cod civil – o etapă importantă în dezvoltarea dreptului privat român*, în Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, Departamentul de drept privat „Traian Ionașcu”, M. Uliescu (coord.), *Noul Cod civil. Studii și comentarii*, vol. I, Cartea I și Cartea a II-a (art. 1-534), Ed. Universul Juridic, București, 2012, pp. 8-50.

³ Abrogarea Codului comercial s-a realizat, în temeiul art. 230 lit. c) al Legii nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil, la 1 octombrie 2011, odată cu intrarea în vigoare a Codului civil actual.

tradițional a fi apanajul exclusiv al comercianților. Astfel, în reglementarea în discuție se regăsesc contractele de comision, consignatie, expediție, transport, agenție, intermediere, antrepriză, report, furnizare, depozit hotelier, precum și unele contracte bancare. Codul civil propune, totodată, structurarea sistemului societăților pe următoarele principii: societățile pot fi simple sau speciale (reglementate de legi speciale); societățile simple sunt cele înființate prin contractul de societate, exclusiv în condițiile Codului civil; societățile speciale sunt toate celelalte societăți, altele decât cele simple, constituite pentru exercițiul unor activități economice sau diverse profesii, reglementate de legi speciale; prevederile Codului civil referitoare la societatea simplă constituie dreptul comun și cu privire la societățile reglementate prin legi speciale; societățile simple pot fi cu sau fără personalitate juridică, în funcție de voința asociaților, și pot dobândi personalitate juridică prin înscrierea în registrul comerțului. Toate aceste reglementări au fost preconizate de către autorii Codului civil a avea un impact pozitiv asupra mediului de afaceri.

Codul civil actual instituie, așadar, o abordare unitară a raporturilor obligaționale. Deoarece se renunță la diviziunea tradițională în raporturi civile și raporturi comerciale, diferențierile de regim juridic sunt reglementate în funcție de calitatea de *profesionist*¹, respectiv non-profesionist a celor implicați în raportul juridic obligațional. Cu toate că, în doctrină, a fost considerat inițial un termen specific comerțului la distanță², nu un termen general, în temeiul art. 3 C. civ., noțiunea de „profesionist” determină aplicarea Codului civil atât raporturilor dintre profesioniști, cât și raporturilor dintre aceștia și alte subiecte de drept civil. Pentru delimitarea profesioniștilor, se folosește noțiunea de „întreprindere”, dar și sintagma „exploatarea unei întreprinderi” [art. 3 alin. (2) și (3) C. civ.]. Astfel, sunt considerați „profesioniști” toți cei care exploatează o întreprindere, în sensul exercitării sistematice a unei activități organizate ce constă în producerea, administrarea sau înstrăinarea de bunuri ori în prestarea de servicii, indiferent dacă întreprinderea are sau nu scop lucrativ. Întrucât, în reglementarea sus-menționată, toate persoanele care exploatează o întreprindere sunt caracterizate ca fiind profesioniști, diferențele de regim juridic aplicabile fiecărei categorii sunt observabile în legislația specială. Mai mult, în temeiul art. 8 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil, noțiunea de „profesionist” prevăzută la art. 3 C. civ. include categoriile de comerciant, întreprinzător, operator economic, precum și orice alte persoane autorizate să desfășoare activități economice sau profesionale, așa cum sunt reglementate de lege aceste noțiuni. Așadar, „comercianții” sunt acei profesioniști, persoane fizice sau juridice, care au obligația de a se înregistra în registrul comerțului, în temeiul art. 4 alin. (1) din Legea nr. 265/2022 privind registrul comerțului și pentru modificarea și completarea altor acte normative cu incidență asupra înregistrării în registrul comerțului³ [art. 6 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 de punere

¹ Termenul „profesionist” este preluat din dreptul consumului și se referă la „orice persoană fizică sau juridică care, în contractele de vânzare sau în contractele de prestări servicii, acționează în cadrul activității sale profesionale private sau publice”. A se vedea G. Cornu, *Vocabulaire juridique*, PUF, Paris, 2008, citat în M. Uliescu, *Noul Cod civil. Studii și comentarii*, op. cit., p. 64.

² *Ibidem*.

³ Publicată în M. Of. nr. 750 din 26 iulie 2022, Legea nr. 265/2022 a abrogat următoarele acte normative: Legea nr. 26/1990 privind registrul comerțului, republicată în M. Of. nr. 49 din 4 februarie 1998, cu modificările și completările ulterioare; Legea nr. 359/2004 privind simplificarea formalităților la înregistrarea în registrul comerțului a persoanelor fizice, asociațiilor familiale și persoanelor juridice, înregistrarea fiscală a acestora, precum și la autorizarea funcționării persoanelor juridice, publicată în M. Of. nr. 839 din 13 septembrie 2004, cu modificările și completările ulterioare; O.U.G. nr. 116/2009 pentru instituirea unor

în aplicare a Codului civil făcea trimitere la Legea nr. 26/1990 privind registrul comerțului, abrogată în prezent]¹, și anume: persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale (a căror activitate este reglementată de O.U.G. nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale²), societățile cu personalitate juridică reglementate de Legea nr. 31/1990 privind societățile³, companiile naționale și societățile naționale, regiile autonome, grupurile de interes economic, societățile cooperative, organizațiile cooperatiste, societățile europene, societățile cooperative europene, grupurile europene de interes economic (dacă au sediul în România), precum și alte persoane fizice sau juridice prevăzute de lege.

Tot în categoria „comercianților” intră și persoanele a căror activitate este reglementată în alte legi aplicabile unor domenii speciale, precum protecția consumatorilor, pomicultura, mărcile și indicațiile geografice, ale căror dispoziții se întregesc cu prevederile Codului civil referitoare la profesioniști⁴. De altfel, aceste categorii de persoane fizice și juridice rămân supuse acestui „drept (comercial) special”⁵, raportat la dreptul privat general cuprins în Codul civil; așadar, „comercianții, în sensul specific atribuit prin diverse acte normative, rămân supuși reglementărilor acestora.”⁶

În legătură cu noțiunea de „profesionist”, se observă inclusiv faptul că legiuitorul folosește criteriul formal al obligației de înmatriculare în registrul comerțului, în detrimentul criteriului tradițional, obiectiv, de calificare a comercianților⁷, deși nu toate aceste persoane desfășoară activități de producție, comerț sau prestări de servicii în scop lucrativ, ci activități pur civile (spre exemplu, grupurile de interes economic ori societățile cooperative care au ca obiect activități civile). Mai mult, comerciantul însuși poate desfășura, datorită includerii sale în sfera profesioniștilor, și activități de producție ori de prestări servicii, astfel încât folosirea acestui criteriu formal, procedural, pentru determinarea comercialității a generat în doctrină utilizarea sintagmei „profesioniști-comercianți”, care desemnează o categorie specială de profesioniști, în contextul în care activitățile de producție, comerț sau de prestări servicii pot fi exercitate atât de către comercianți, cât și de către alți profesioniști, respectiv de persoanele care exploatează o întreprindere⁸. Vom folosi și noi în cele ce urmează aceeași expresie, în vederea

măsurii privind activitatea de înregistrare în registrul comerțului, publicată în M. Of. nr. 926 din 30 decembrie 2009.

¹ A se vedea art. 6 alin. (1) din Legea nr. 60/2012 privind aprobarea O.U.G. nr. 79/2011 pentru reglementarea unor măsuri necesare intrării în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 255 din 17 aprilie 2012, potrivit căruia „în cuprinsul actelor normative aplicabile la data intrării în vigoare a Codului civil, referirile la comercianți se consideră a fi făcute la persoanele fizice sau, după caz, la persoanele juridice supuse înregistrării în registrul comerțului (...)”.

² Publicată în M. Of. nr. 328 din 25 aprilie 2008 și, ulterior, modificată și completată prin Legea nr. 4/2014, publicată în M. Of. nr. 15 din 10 ianuarie 2014, Legea nr. 182/2016, publicată în M. Of. nr. 828 din 19 octombrie 2016, Legea nr. 265/2022, publicată în M. Of. nr. 750 din 26 iulie 2022.

³ Republicată în M. Of. nr. 1066 din 17 noiembrie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

⁴ A se vedea prevederile art. 6 alin. (2) din Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil.

⁵ M. Duțu, *Noul Cod civil – o etapă importantă în dezvoltarea dreptului privat român, op. cit.*, p. 43.

⁶ *Ibidem*.

⁷ S. Angheni, *Drept comercial. Profesioniștii-comercianți*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 4.

⁸ *Ibidem*. Autoarea citată arată că operațiunile pe care le desfășoară comercianții sunt reglementate, pe de o parte, de Codul civil, iar pe de altă parte, regimul juridic al comercianților este cel stabilit prin legi speciale, precum O.U.G. nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate,

delimitării acestei categorii profesionale și a regulilor special aplicabile activităților desfășurate de către comercianți.

În contextul existenței unor neclarități la nivelul Codului civil actual, dificultatea delimitării noțiunilor a animat discuțiile din doctrină referitoare la raporturile dintre dreptul civil și dreptul comercial, așa cum sunt reglementate unele instituții în acest act normativ. O parte a doctrinei consideră încă dreptul comercial ca „ramură de drept privat, parte integrantă a sistemului de drept românesc”¹, în timp ce alți autori² sunt de părere că „perspectiva monistă în materie nu este decât rezultatul unui proces îndelungat de «comercializare» a dreptului civil, până se ajunge la «topirea» sa în câmpul atotcuprinzător al dreptului privat; dreptul comercial, astfel, din dreptul unei clase determinate (comercianții) devine dreptul tuturor și principiile sale nu mai sunt expresia unui drept particular, ci principii de drept comun”. Într-adevăr, Codul civil actual a preluat și sistematizat o serie de principii și instituții din dreptul comercial spre a fi aplicabile profesioniștilor-comercianți, altor categorii de profesioniști și chiar neprofesioniștilor, extinzând aplicarea acestora tuturor raporturilor de drept privat. Astfel, spre exemplu, prezumția de solidaritate reglementată de art. 1.446 C. civ. se aplică obligațiilor contractate de profesioniști – fără nicio distincție – dacă prin lege nu se prevede altfel; interdicția acordării termenului de grație și întârzierea de drept în executarea obligației sunt reglementate în privința profesioniștilor cu privire la obligațiile care au ca obiect o sumă de bani; curgerea de drept a dobânzilor a fost extinsă la toate raporturile de drept privat în temeiul art. 1.535 C. civ.; mai mult, este preluată instituția anatocismului din dreptul comercial, astfel încât, în temeiul art. 1.489 alin. (2) C. civ., capitalizarea dobânzilor este permisă dacă este prevăzută expres de lege sau de contractul încheiat între părți, dar poate fi cerută și direct în fața instanței, caz în care dobânda astfel calculată se va datora de la data cererii de chemare în judecată; determinarea prețului în raporturile dintre profesioniști, indiferent de categoria din care fac parte, în condițiile art. 1.233 C. civ., prin referire la prețul practicat în mod obișnuit („prețul curent” din dreptul comercial) sau la „prețul rezonabil”; determinarea locului executării obligațiilor în cazul în care acesta nu este prevăzut în contract se face în funcție de criteriile ce au fost stabilite inițial în Codul comercial și aplicabile în acest moment tuturor raporturilor de drept privat nu numai celor la care participă profesioniștii (art. 1.494 C. civ.); încheierea contractelor la distanță, prin adoptarea teoriei recepțiunii folosită în practica dreptului comercial (art. 1.200 C. civ.) ș.a. Acestor reglementări li se adaugă instituții de drept comercial care nu și-au găsit un sediu al materiei în Codul civil, dar care beneficiază de prevederi legale proprii, cum sunt unele categorii de persoane juridice (societățile cooperative, societățile de asigurări, societățile europene, grupurile de interes economic, regiile autonome), diverse categorii de contracte

întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, Legea nr. 31/1990 privind societățile, Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență etc.

¹ S. Angheni, *Drept comercial – între dualism și monism*, în *Noul Cod civil. Comentarii*, ed. a 3-a, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 56; St.D. Cărpenu, *Dreptul comercial în condițiile noului Cod civil*, în *Curierul judiciar* nr. 10/2010, pp. 543-546; Gh. Piperea, *Dreptul civil comercial – specie a dreptului civil*, în *Curierul judiciar* nr. 7-8/2011, pp. 363-367.

² M. Duțu, *Noul Cod civil – o etapă importantă în dezvoltarea dreptului privat român*, op. cit., p. 46. În legătură cu unitatea dreptului privat, a se vedea și Gh. Buta, *Noul Cod civil și unitatea dreptului privat*, în *Noul Cod civil. Comentarii*, ed. a 3-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 65.

speciale (leasing, franciză, factoring etc.) ori titlurile de valoare, instituții esențiale ale dreptului comercial care nu au fost încorporate în Codul civil actual.

În concluzie, ne alăturăm și noi autorilor¹ care opinează în sensul că, deși reglementările din Codul civil în vigoare reprezintă dreptul comun pentru toate ramurile de drept privat, există în paralel o bogată legislație specială care reglementează regimul juridic al profesioniștilor-comercianți, în principal Legea nr. 31/1990 privind societățile, O.U.G. nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență², Legea nr. 265/2022 privind registrul comerțului etc.³, legislație care, alături de cea special dedicată profesioniștilor-necomercianți, constituie un argument hotărâtor în privința legitimității dreptului comercial sau al profesioniștilor, nu ca drept autonom, ci ca disciplină de studiu, și, astfel, cu toate că dreptul comercial nu face obiectul unei autonomii legislative, conservă, totuși, o autonomie științifică și didactică, iar specificul raporturilor juridice aferente anumitor mijloace de satisfacere a nevoilor pieței diferențiază această știință a dreptului comercial față de știința dreptului civil.

Cu privire la impactul adoptării Codului civil actual asupra mediului de afaceri, suntem de părere că este preponderent pozitiv, deși introducerea sa a generat și controverse de natură teoretică și practică⁴.

Efectul pozitiv al actualei reglementări rezidă în principal în sistematizarea legislației, întrucât reunirea normelor civile și comerciale într-un singur cod elimină paralelismele legislative și oferă o mai mare claritate raporturilor contractuale. De asemenea, au fost introduse noi instrumente contractuale și mecanisme juridice moderne adaptate realităților economice, precum impreviziunea, fiducia, promisiunea de a contracta sau contractul de adeziune. Totodată, reglementarea patrimoniului de afecțiune permite antreprenorilor (cum sunt persoanele fizice autorizate) să își separe o parte din bunuri pentru exercitarea profesiei, protejându-și astfel restul averii personale de riscurile pe care le presupune o afacere. În ceea ce privește securitatea circuitului civil, regulile stricte privind publicitatea imobiliară și registrele publice oferă investitorilor o siguranță sporită atunci când încheie tranzacții de amploare.

Cu toate acestea, pierderea autonomiei dreptului comercial a generat și critici: unele voci din mediul juridic, precum Institutul Român de Drept Comercial, susțin că specificul afacerilor (rapiditate, flexibilitate, spirit lucrativ) este uneori încetinit de regulile mai rigide din dreptul civil clasic. De asemenea, este criticată inclusiv complexitatea sau chiar neclaritatea terminologică, întrucât înlocuirea termenului clasic de „comerciant” cu cel de „profesionist” a necesitat o perioadă lungă de adaptare pentru companii și, deopotrivă, pentru instanțele judecătorești. Din acest motiv, există dezbateri constante privind necesitatea unui cod al afacerilor⁵.

¹ *Ibidem* și bibliografia citată acolo.

² Publicată în M. Of. nr. 466 din 25 iunie 2014, legea a fost modificată prin Legea nr. 216/2022, publicată în M. Of. nr. 709 din 14 iulie 2022.

³ S. Angheni, *Drept comercial – între dualism și monism*, op. cit., p. 91.

⁴ A se vedea, de pildă, Gh. Piperea, *Despre noul Cod (civil) comercial*, 22 iulie 2011, www.juridice.ro.

⁵ În legătură cu necesitatea unei reglementări juridice adecvate a activității comerciale, a se vedea Institutul Român de Drept Comercial, *Notă de prezentare a propunerii privind un proiect de cod al afacerilor*, <https://irdc.ro>. Într-adevăr, complexitatea și specificitatea activității comerciale și de afaceri fac dificilă, dacă nu

chiar inadecvată, reglementarea acesteia exclusiv prin intermediul Codului civil și prin raportare la un ansamblu de reguli concepute, în principiu, pentru a fi aplicabile atât particularilor, cât și profesioniștilor. Această abordare nu poate ignora însă diferențele structurale dintre activitatea economică, desfășurată în scop lucrativ și organizată potrivit logicii pieței, și activitățile profesionale care, deși sunt exercitate în mod independent și cu titlu profesional, nu au caracter comercial în sens economic, precum activitățile avocaților, notarilor publici sau executorilor judecătorești. Realitatea juridică și economică demonstrează, de altfel, că regulile generale ale Codului civil nu sunt suficiente pentru a surprinde întreaga complexitate a raporturilor juridice generate de activitatea economică. Existența unui număr semnificativ de acte normative speciale care reglementează societățile, registrul comerțului, insolvența, concurența, piața de capital, activitățile bancare și financiare, precum și numeroase alte domenii ale vieții economice constituie o confirmare a necesității unei reglementări juridice specializate a activității comerciale. O dificultate particulară a dreptului român contemporan o reprezintă însă abandonarea, la nivelul Codului civil, a unei terminologii juridice distincte și sistematizate pentru activitatea comercială. În urma intrării în vigoare a Codului civil actual, așa cum am mai menționat, legiuitorul a optat pentru consacrarea categoriei generale a „profesionistului”, în locul menținerii unei distincții normative explicate între comerciant și necomerciant. În consecință, concepte consacrate în dreptul comercial – precum „comerciant”, „acte sau tranzacții comerciale”, „contracte comerciale” ori „societăți comerciale” – nu mai ocupă în dreptul comun poziția sistematică pe care o dețineau în reglementarea anterioară. Această opțiune legislativă a fost justificată, în principal, prin concepția monistă asupra dreptului privat și prin intenția de a integra în Codul civil reglementarea raporturilor juridice dintre particulari și profesioniști. Monismul dreptului privat nu impune însă, prin el însuși, eliminarea oricărei terminologii sau a oricăror categorii juridice specifice activității comerciale. Dimpotrivă, experiența altor sisteme juridice care au adoptat o concepție monistă asupra dreptului privat demonstrează că unificarea formală a dreptului privat poate coexista cu recunoașterea și reglementarea explicită a particularităților activității economice și comerciale. Problema nu este, așadar, în mod necesar, aceea a existenței unui Cod civil unic, ci aceea a măsurii în care acest cod și legislația specială utilizează o terminologie juridică suficient de precisă pentru a identifica și delimita raporturile juridice specifice activității economice. În absența unor asemenea repere conceptuale, noțiunea generică de „profesionist” riscă să reunească, sub aceeași categorie juridică, realități economice și profesionale profund diferite. În dreptul român, această indistinție terminologică poate genera dificultăți atât în interpretarea și aplicarea normelor de drept privat, cât și în domenii juridice conexe. Activitatea economică a unei societăți, activitatea unui comerciant persoană fizică, exercitarea unei profesii libere și activitatea unei entități fără scop lucrativ pot presupune, fiecare, exercitarea cu caracter profesional a unor activități, fără ca natura, finalitatea economică, organizarea și regimul juridic al acestora să fie identice. Consecința este apariția unei tensiuni între limbajul generalizator al dreptului privat și necesitatea de a descrie juridic, cu precizie, realități economice distincte. Această tensiune se manifestă inclusiv în practica judiciară și administrativ-fiscală, unde identificarea naturii unei activități poate produce consecințe juridice importante în materia obligațiilor contractuale, răspunderii, fiscalității, concurenței, insolvenței sau a normelor speciale aplicabile anumitor sectoare economice. Mai mult, problema terminologică nu este una pur formală. Terminologia juridică reprezintă un instrument de delimitare conceptuală și, implicit, de asigurare a previzibilității normei juridice. Atunci când categorii economice și juridice distincte sunt subsumate unei noțiuni excesiv de generale, fără ca legislația să stabilească suficient de clar criteriile și consecințele diferențierii lor, sarcina interpretului devine mai dificilă, iar riscul unor soluții divergente crește. Din această perspectivă, critica reglementării actuale nu trebuie înțeleasă ca o pledoarie necesară pentru revenirea la dualismul tradițional dintre dreptul civil și dreptul comercial. Ea poate fi formulată, mai precis, ca o critică a insuficienței valorificării legislative a particularităților activității economice în cadrul concepției moniste. Un sistem de drept privat unificat poate și trebuie să păstreze, atunci când realitatea juridică și economică o impune, categorii, concepte și reguli speciale destinate raporturilor juridice generate de activitatea comercială. Prin urmare, problema fundamentală a dreptului român nu este existența unei concepții moniste asupra dreptului privat, ci riscul ca această concepție să fie confundată cu necesitatea eliminării terminologiei și instituțiilor juridice specifice activității comerciale. O asemenea confuzie poate conduce la un limbaj juridic artificial și excesiv de generalizator, la dificultăți de interpretare și aplicare a normelor și, în anumite situații, la diminuarea previzibilității soluțiilor juridice. Necesitatea unei terminologii juridice adecvate activității comerciale este cu atât mai evidentă într-un context european în care legislația Uniunii Europene, jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene și legislațiile statelor membre operează, în numeroase domenii, cu concepte juridice construite în jurul activității economice, a întreprinderii, a operatorului economic, a comerciantului sau a profesionistului. Coerența terminologică dintre dreptul intern, dreptul Uniunii Europene și dreptul comparat constituie, astfel, nu numai o problemă de tehnică legislativă, ci și una de eficiență a

În concluzie, deși a impus un efort semnificativ de adaptare și este, fără îndoială, perfectibil prin integrarea propunerilor *de lege ferenda* formulate întemeiat în doctrină, Codul civil actual oferă o bază legală predictibilă și europeană, esențială pentru stabilitatea tranzacțiilor comerciale de zi cu zi. Reforma dreptului privat român realizată prin Codul civil a avut meritul de a înlătura o serie de delimitări formale și de a construi un drept privat comun aplicabil și profesioniștilor. Problema nu este, prin urmare, monismul. Problema este interpretarea monismului ca necesitate de uniformizare terminologică. Art. 8 din Legea nr. 71/2011 demonstrează chiar contrariul: „profesionistul” include comerciantul, întreprinzătorul și operatorul economic, iar termenul „comerciant” continuă să aibă, în anumite acte normative, semnificații speciale. Prin urmare, comerciantul nu a fost eliminat; a fost depozat de rolul său anterior de categorie centrală a sistemului dreptului comercial.

Această diferență este esențială. De pildă, dreptul italian demonstrează că o codificare unitară poate păstra categoria generală a *imprenditore* (întreprinzător) și, simultan, categoria *imprenditore commerciale* (întreprinzător comercial)¹; dreptul olandez demonstrează că integrarea dreptului comercial în Codul civil poate reprezenta o operațiune de codificare și sistematizare fără a elimina specificitatea funcțională a dreptului afacerilor. Doctrina comparată recentă descrie explicit proiectul olandez ca unul de integrare a dreptului comercial în noua codificare civilă².

Dreptul Uniunii Europene confirmă, la rândul său, necesitatea diferențierii. Astfel, Directiva 2011/7/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 2011 privind combaterea întârzierii în efectuarea plăților în tranzacțiile comerciale³ definește distinct noțiunile de *undertaking* (întreprindere) și *commercial transactions* (tranzacții comerciale).

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, începând cu *Höfner și Elser c. Macrotron GmbH*⁴, construiește noțiunea de „întreprindere” prin raportare la exercitarea

interpretării și aplicării dreptului. În consecință, suntem de părere că o eventuală reformă legislativă nu ar trebui să urmărească simpla reintroducere formală a vechilor noțiuni de drept comercial, ci să stabilească, în mod coerent, raportul dintre categoria generală a profesionistului și categoriile juridice speciale corespunzătoare activităților economice și comerciale. Menținerea unei terminologii comerciale distincte, acolo unde aceasta exprimă diferențe juridice și economice reale, nu este incompatibilă cu monismul dreptului privat; dimpotrivă, poate reprezenta o condiție a preciziei, coerenței și previzibilității reglementării. A se vedea și M. Voicu, *Dreptul comercial și al afacerilor în doctrină și în practica Statelor membre ale UE și ale OCDE. Studiu de drept comparat. Necesitatea elaborării unui cod român al afacerilor*, 26.08.2025, www.juridice.ro.

¹ Art. 2.082 C. civ. it. Textul legal definește *imprenditore* prin exercitarea profesională a unei activități economice organizate în scopul producerii sau schimbului de bunuri ori servicii. A se vedea și art. 2.195 C. civ. it., care enumeră activitățile industriale, de intermediere în circulația bunurilor, transport, bancare, de asigurare și activitățile auxiliare, cu privire la care întreprinzătorii au obligația de înregistrare în registrul întreprinderilor. *Codice Civile*, Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262, *Gazzetta Ufficiale* n.79 del 4-4-1942, disponibil la adresa: <https://www.gazzettaufficiale.it/dettaglio/codici/codiceCivile>. Spre exemplificare, în doctrină, a se vedea N. De Luca, *European company law*, Cambridge University Press, 2021.

² D. Heirbaut, *The Netherlands*, în *Redefining Codification: A Comparative History of Civil, Commercial, and Procedural Codes*, Oxford University Press, 2024/2025, pp. 225-287.

³ JOUE Seria L nr. 48/1 din 23februarie 2011.

⁴ Cauza C-41/90 – *Höfner și Elser c. Macrotron GmbH*, ECLI:EU:C:1991:14, pe site: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61990CJ0041>. Este o hotărâre de referință a Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) din 23 aprilie 1991, care a definit pentru prima dată în mod clar noțiunea de „întreprindere” în dreptul european al concurenței. Curtea a stabilit că o „întreprindere” înseamnă orice entitate care exercită o activitate economică, indiferent de statutul său juridic sau de modul în care este finanțată sau

unei activități economice, indiferent de statutul juridic al entității. Speța *MOTOE*¹ confirmă caracterul funcțional al analizei activității economice.

Rezultă că dreptul contemporan nu operează cu o singură categorie universală, ci operează cu categorii diferite, conectate funcțional.

În acest context, suntem și noi de părere că dreptul român are nevoie de o reconstrucție conceptuală și nu trebuie să urmărească restaurarea Codului comercial și nici revenirea la dualism. O posibilă soluție ar putea fi monismul diferențiat, în cadrul căruia Codul civil să rămână în continuare dreptul comun, profesionistul trebuie să rămână categoria generală, dar sistemul ar trebui să recunoască explicit întreprinderea ca organizare, activitatea economică – noțiune funcțională, comerciantul ca specie a profesionistului, activitatea comercială ca specie a activității economice, tranzacția comercială ca operațiune economică relevantă juridic și contractul comercial ca instrument juridic susceptibil, în condițiile legii, de regim special.

O asemenea construcție ar avea avantajul de a păstra beneficiile monismului și de a recupera, în același timp, precizia conceptuală necesară dreptului afacerilor.

În acest sens, problema nu este aceea că dreptul român a abandonat Codul comercial. Problema este că, după abandonarea Codului comercial ca reper central al sistemului, nu a fost încă realizată deplin reconstrucția conceptuală a dreptului comercial în interiorul monismului, iar această reconstrucție este cu atât mai necesară cu cât dreptul afacerilor contemporan nu mai poate fi analizat exclusiv prin categoriile dreptului intern. El se află la intersecția dreptului civil, dreptului comercial, dreptului societar, dreptului concurenței, dreptului fiscal, dreptului insolvenței, dreptului consumului și dreptului Uniunii Europene.

Într-un asemenea sistem, precizia conceptuală nu reprezintă o nostalgie după dreptul comercial clasic, ci o condiție a coerenței juridice.

1.2. Definirea dreptului comercial

Din punct de vedere etimologic, cuvântul „comerț” reprezintă esența noțiunii de „drept comercial” și își are originea în latinescul *commercium* („trafic”, „schimb de mărfuri”, „relații comerciale”). Acesta, la rândul său, este obținut prin juxtapunerea cuvintelor *cum* („cu”) și *merx* („marfă”), ceea ce sugerează operațiuni efectuate cu o marfă, schimb de mărfuri sau trafic comercial².

În epoca modernă, sfera noțiunii de „comerț” și, implicit, a noțiunii de „drept comercial” s-a lărgit și nu se limitează la activitatea de schimb de marfă, alături de această operațiune fiind incluse și producția de bunuri, prestarea de servicii ori executarea de lucrări³.

organizată. Chiar și un organism public sau o agenție de stat intră sub incidența normelor de concurență dacă oferă servicii pe o piață.

¹ Hotărârea CJUE (Marea Cameră), Cauza C-49/07 – *MOTOE* (*Federația Elenă de Motociclism*) c. *Greciei* din 1.07.2008, ECLI:EU:C:2008:376, pe site: <https://infocuria.curia.europa.eu>. Cauza privește noțiunile de *undertaking* și *economic activity*, în contextul activităților unei asociații fără scop lucrativ. CJUE a statuat că o entitate fără scop lucrativ care organizează competiții sportive și exploatează activități comerciale (cum ar fi sponsorizări sau publicitate) constituie o „întreprindere” în sensul normelor de concurență ale Uniunii Europene.

² A se vedea Gh. Guțu, *Dicționar latin-român*, Ed. Humanitas, București, 1983, p. 129.

³ Pentru detalii, a se vedea St.D. Cărpenaru, *Drept comercial român*, ed. a 6-a, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 7.

Putem defini astfel dreptul comercial ca fiind *un ansamblu de norme juridice care reglementează statutul și regimul juridic aplicabil profesioniștilor-comercianți, precum și raporturile juridice patrimoniale și personal-nepatrimoniale la care participă persoanele fizice și/sau juridice în legătură cu acte și fapte juridice săvârșite în calitatea lor de profesioniști-comercianți.*

1.3. Obiectul reglementării dreptului comercial, subiectele, metoda de reglementare

Dreptul comercial, ramură a dreptului privat, reglementează *statutul și regimul juridic aplicabil profesioniștilor-comercianți* (clasificarea, dobândirea calității de profesionist-comerciant, obligațiile profesionale, desfășurarea activității profesioniștilor-comercianți etc.) și, *cu precădere, raporturile patrimoniale¹ la care participă profesioniștii-comercianți.* Aceste raporturi juridice aveau ca izvor actele și faptele juridice definite anterior de Codul comercial ca fiind fapte de comerț. În prezent abrogat, Codul comercial enumera în mod exemplificativ, în art. 3, actele și faptele de comerț cărora li se aplica legea comercială și circumscria noțiunii de „comerciant” modul de efectuare a acestor fapte². Așadar, în dreptul comercial român, stabilirea obiectului reglementării avea la bază sistemul obiectiv³.

¹ Raporturile juridice de drept comercial sunt în majoritate patrimoniale. Chiar și drepturile cu un conținut personal nepatrimonial – cum sunt drepturile asupra firmei ori emblemei – dobândesc o latură patrimonială, deoarece încălcarea acestora este apărută printr-o acțiune patrimonială în despăgubiri. Astfel, după cum a fost statuat în jurisprudență, *dacă încălcarea obligațiilor contractuale a produs părții vătămate un prejudiciu moral (de exemplu, fapta a determinat compromiterea numelui comercial, afectarea reputației și a prestigiului comerciantului pe piață), organul arbitral poate acorda despăgubiri pentru acoperirea prejudiciului.* A se vedea, în acest sens, Hotărârea C. Ap. B. nr. 174 din 25 noiembrie 1985, în *Repertoriu*, C. Ap. B., 1987, p. 23.

² Articolul 3 C. com. (abr.) prevedea: „Legea consideră ca fapte de comerț: 1. cumpărările de produse sau de mărfuri spre a se revinde, fie în natură, fie după ce se vor fi lucrat sau pus în lucru, ori numai spre a se închiria; asemenea și cumpărarea spre a se revinde de obligațiuni ale statului sau alte titluri de credit circulând în comerț; 2. vânzările de produse, vânzările și închirierile de mărfuri, în natură sau lucrate, și vânzările de obligațiuni ale statului sau alte titluri de credit circulând în comerț, când vor fi fost cumpărate cu scop de revânzare sau închiriere; 3. contractele de report asupra obligațiunilor de stat sau altor titluri de credit circulând în comerț; 4. cumpărările sau vânzările de părți sau de acțiuni ale societăților comerciale; 5. orice întreprinderi de furnituri; 6. întreprinderile de spectacole publice; 7. întreprinderile de comisioane, agenții și oficiuri de afaceri; 8. întreprinderile de construcții; 9. întreprinderile de fabrici, de manufactură și imprimerie; 10. întreprinderile de editură, librărie și obiecte de artă, când altul decât autorul sau artistul vinde; 11. operațiunile de bancă și schimb; 12. operațiunile de mijlocire (sămsărie) în afaceri comerciale; 13. întreprinderile de transporturi de persoane sau de lucruri, pe apă sau pe uscat; 14. cambiile și ordinele în produse sau mărfuri; 15. construcțiunea, cumpărarea, vânzarea și revânzarea de tot felul de vase pentru navigațiunea interioară și exterioară și tot ce privește echiparea, armarea și aprovizionarea unui vas; 16. expedițiunile maritime, închirierile de vase, împrumuturile maritime și toate contractele privitoare la comerțul pe mare și la navigațiune; 17. asigurările terestre, chiar mutuale, în contra daunelor și asupra vieții; 18. asigurările, chiar mutuale, contra riscurilor navigațiunii; 19. depozitele pentru cauză de comerț; 20. depozitele în docuri și antrepozite, precum și toate operațiunile asupra recipiselor de depozit (warante) și asupra scrisurilor de gaj, liberate de ele”. Iar potrivit art. 4 C. com. (abr.): „Se socotesc, afară de acestea, ca fapte de comerț, celelalte contracte și obligațiuni ale unui comerciant, dacă nu sunt de natură civilă sau dacă contrariul nu rezultă din însuși actul”. De asemenea, în temeiul art. 56 C. com. (abr.), se considera că: „Dacă un act este comercial numai pentru una din părți, toți contractanții sunt supuși, în cât privește acel act, legii comerciale, afară de dispozițiile privitoare la persoana chiar a comercianților și de cazurile în care legea ar dispune altfel”.

³ Sistemul obiectiv a stat la baza Codului comercial din Franța (1807), fiind inspirat de doctrina Revoluției franceze de la 1789, în spiritul egalității în drepturi. Spre deosebire de acest sistem, sistemul subiectiv este un

În vederea adaptării terminologiei legislative la noile concepte introduse de Codul civil actual, art. 8 alin. (2) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Codului civil prevede că, în toate actele normative în vigoare, expresiile „acte de comerț” și „fapte de comerț” se înlocuiesc cu expresia „*activități de producție, comerț sau prestări de servicii* (s.n.)”.

Așadar, în temeiul actualei reglementări din Codul civil, noțiunile esențiale pentru activitatea comercială sunt *profesionistul și întreprinderea*, cu condiția ca exploatarea unei întreprinderi să aibă ca obiect exercitarea sistematică, de către una sau mai multe persoane, a unei activități organizate ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, toate acestea fiind efectuate în scop lucrativ.

În pofida concepției moniste adoptate de Codul civil actual, suntem de părere că specificitatea obiectului dreptului comercial, cel puțin ca disciplină de studiu, subzistă în unele instituții juridice, precum: statutul juridic al profesioniștilor-comercianți, regimul juridic aplicabil obligațiilor izvorâte din activitatea profesională a acestora, contractele speciale aferente desfășurării activității profesioniștilor-comercianți, titlurile de credit, precum și procedura insolvenței¹.

Subiectele raporturilor juridice de drept comercial sunt persoanele fizice și persoanele juridice care au calitatea de profesionist-comerciant, în sensul desfășurării activității în mod organizat, sub forma unei întreprinderi înregistrate în registrul comerțului. Totodată, statul, ca subiect de drept privat (*de jure gestionis*), aflat pe o poziție de egalitate juridică față de ceilalți participanți la raporturile juridice de drept privat, poate stabili raporturi juridice cu profesioniștii-comercianți fără a dobândi însă și calitatea de comerciant.

Metoda de reglementare a dreptului comercial, atât în situația în care la raporturile juridice participă numai persoane fizice sau juridice, cât și atunci când la aceste raporturi participă și statul, ca subiect de drept privat, este egalitatea juridică a părților.

2. Evoluția dreptului comercial în sistemul de drept românesc

a) Perioada antică. Forma primitivă a comerțului, caracterizată de ideea de schimb, a apărut în strânsă legătură cu ideea de proprietate. Diversificarea și creșterea volumului schimburilor datorate creșterii producției au determinat apariția și, ulterior, intensificarea circulației monedelor. Inițial, geto-dacii au folosit monede grecești și romane (tetradrahme, dinari), pentru ca mai apoi să folosească și monede proprii. Intensificarea schimburilor comerciale și a circulației monedei proprii a dacilor ar fi implicat și existența unor norme specifice în materia obligațiilor și a contractelor, dar nu s-au transmis până la noi informații cu privire la acestea².

Situația reglementărilor în materie comercială în perioada stăpânirii romane în Dacia a reflectat pe deplin specificul reglementărilor din imperiu. Romanii aplicau inițial legea civilă în comerț deoarece nu schimburile comerciale reprezentau principala sursă de

sistem profesional, raportându-se la normele juridice aplicabile comercianților. Pentru detalii, a se vedea G. Ripert, R. Roblot, *Traité de droit commercial*, ed. a 13-a, vol. I, LGDJ, Paris, 1988, pp. 1 și urm.; St.D. Cărpenu, *Drept comercial român, op. cit.*, 2007, p. 8.

¹ A se vedea, în același sens, S. Angheni, *Drept comercial – între dualism și monism, op. cit.*, p. XXIII.

² E. Cernea, E. Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., București, 1992, p. 16.

îmbogățire pentru cetățenii romani, ci, în special, războaiele și bogățiile teritoriilor cucerite, iar pe timp de pace, agricultura. Dreptul de a face comerț (*jus commercii*), în dreptul roman, reprezenta privilegiul legal al unei persoane de a încheia contracte și de a dobândi proprietăți conform legilor romane.

În Dacia, obligațiile contractuale au fost supuse unui regim juridic complex, format din elemente de drept civil, drept al ginților și drept autohton, dar legislația s-a adaptat, în sensul diminuării formalismelor din dreptul roman în materia actelor juridice și a aplicării pe scară largă a principiului bunei-credințe sub presiunea exercitată de normele locale¹.

Primele elemente de drept, cu o identitate daco-romană proprie, distinctă atât de dreptul civil roman, cât și de dreptul ginților, sunt prezente în actele juridice conținute în *Tripticele din Transilvania*, descoperite între anii 1786 și 1855 la Roșia Montană (*Alburnus Maior*). Acestea conțin reglementări originale în materia contractelor de vânzare, a contractelor de societate, a contractelor de depozit, dar și a contractelor de împrumut, precum și un proces-verbal de desființare a unei societăți funerare ori acte juridice ce consfințesc raporturile de muncă. Actele juridice descoperite au fost datate în sec. II d.Hr.².

b) Perioada feudală. Creșterea producției a determinat înlesnirea schimburilor comerciale pe întreg teritoriul locuit de români – popor a cărui identitate s-a afirmat în secolele IX-XIV –, fiind descoperite monede și obiecte din argint provenind din Imperiul Bizantin, Ungaria, Balcani, chiar și din ținuturile controlate de mongoli. Dezvoltarea ideii de proprietate privată, creșterea cantității de mărfuri produse în târguri și centre orășenești au dus la practicarea mai intensă a raporturilor contractuale, acesta fiind începutul dreptului comercial. Așa cum s-a subliniat, „normele juridice obișnuite care s-au cristalizat în perioada feudalismului timpuriu au format un ansamblu unitar care s-a numit de către români *Legea Țării*, cu sensul de drept al unei societăți organizate politic în țări”³.

Legea Țării a consacrat contractele ca izvor de obligații, contractul de vânzare-cumpărare fiind cel mai răspândit, delictelor, precum și răspunderea colectivă, o formă specială de răspundere (în afară de răspunderea personală), cu implicații în domeniul comercial. De pildă, „despăgubirea de la altul” a reprezentat o astfel de răspundere colectivă prin care domnii Țărilor Române își asigurau executarea propriilor obligații către diverși beneficiari din fonduri aparținând unor negustori români care făceau negoț în țări străine și își recuperau sumele plătite la întoarcerea în țară de la adevărații datornici. Această practică a fost înlocuită în dreptul modern cu procedura *exequatur*-ului, prin care se asigură executarea unei hotărâri judecătorești pronunțate în străinătate.

Primele legiuiri scrise în limba română – *Pravila Sfinților Apostoli* (tipărită de diaconul Coresi la Brașov între 1560 și 1562), *Pravila Sfinților după învățătura Marelui Vasile*, *Pravila aleasă* (1632), *Pravila de la Govora* (1640), *Cartea românească de învățătură* (1646) și *Îndreptarea Legii* (1652) –, deși reglementează bunurile mobile și imobile, modurile de dobândire a proprietății și izvoarele obligațiilor, nu conțin dispoziții speciale în materie comercială.

¹ D. Cantemir observă în *Descriptio Moldaviae* faptul că, după retragerea aureliană, „legile romane au început să se strice și să se schimbe de către daci” (D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Ed. C. Măciucă, București, 1961, p. 135).

² www.enciclopediaromaniei.ro, consultat în 23.02.2026.

³ E. Cernea, E. Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, op. cit., p. 58.